

УДК 796.093.819

**ХАРАКТЕРИСТИКА ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СПОРТСМЕНОК,
ЩО СПЕЦІАЛІЗУЮТЬСЯ У СПОРТИВНІЙ ЖІНОЧІЙ БОРТЬБІ****Юлія СТЕЛЬМАХ, Людмила БАЛУШКА***Львівський державний університет фізичної культури, м. Львів, Україна,
e-mail: stelmach-yulia@ukr.net*

Анотація. У статті проаналізовано літературні джерела з питань підготовки спортсменок, що спеціалізуються в спортивній жіночій боротьбі, представлено результати дослідження показників змагальної діяльності. У зв'язку з популяризацією жіночої боротьби, підвищенням рівня конкуренції та спортивної майстерності, постає актуальним питання здійснення ефективного контролю технічної підготовленості та пошуку моделей оптимальної спортивної техніки. Тому метою дослідження є аналіз змагальної діяльності спортсменок, що спеціалізуються в жіночій спортивній боротьбі. Установлено, що спортсменки значно частіше виконують у змагальних сутичках високоефективні кидки з оцінкою 4 бали та мають достовірно вищі показники результативності технічних дій, значно більше число перемог на туше. Виявлені особливості характеристик змагальної діяльності спортсменок свідчать про значні відмінності змісту і структури змагальних поєдинків борців залежно від статі, що підкреслює необхідність диференційованого підходу.

Ключові слова: змагальна діяльність, результативність, жіноча та вільна боротьба.

**ХАРАКТЕРИСТИКА
СОРЕВНОВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
СПОРТСМЕНОК,
СПЕЦИАЛИЗИРУЮЩИХСЯ
В СПОРТИВНОЙ ЖЕНСКОЙ БОРЬБЕ****Юлія СТЕЛЬМАХ, Людмила БАЛУШКА***Львовский государственный университет
физической культуры, г. Львов, Украина,
e-mail: stelmach-yulia@ukr.net*

Аннотация. В статье проанализированы литературные источники по вопросам подготовки спортсменок, специализирующихся в спортивной женской борьбе, представлены результаты исследования показателей соревновательной деятельности. В связи с популяризацией женской борьбы, повышением уровня конкуренции и спортивного мастерства в женской борьбе, становится актуальным вопрос осуществления эффективного контроля технической подготовленности и поиска моделей оптимальной спортивной техники. Поэтому целью исследования является анализ соревновательной деятельности спортсменок, специализирующихся в женской спортивной борьбе. Установлено, что спортсменки значительно чаще проводят в соревновательных схватках высокоэффективные броски с оценкой в 4 балла и имеют достоверно более высокие показатели результативности технических действий, значительно большее число побед на туше. Выявлены особенности характеристик соревновательной деятельности спортсменок свидетельствуют о значительных различиях содержания и структуры соревновательных поединков борцов в зависимости от пола, что подчеркивает необходимость дифференцированного подхода.

Ключевые слова: соревновательная деятельность, результативность, женская и вольная борьба.

**DESCRIPTION COMPETITIVE ACTIVITY
OF ATHLETES SPECIALIZE
IN SPORTS WOMEN'S WRESTLING****Yulia STELMAKH, Lyudmyla BALUSHKA***Lviv State University of Physical Culture, Lviv,
Ukraine, e-mail: stelmach-yulia@ukr.net*

Abstract. The article reviews the literature on the issues of preparation of athletes specializing in women's wrestling and submission of research results viewing performance indices in competitive activity. In connection with the expansion of geography, increased levels of competition and sportsmanship in the women's wrestling become relevant issues of effective control of technical training and finding optimal models of sports equipment. The purpose of research is to analyze the competitive activities of athletes specializing in women's wrestling. Submission of research the women's much more often in highly competitive fights throws with the score 4 points and have significantly higher levels of technical efficiency action significantly greater number of victories in the carcass. The features of the characteristics of competitive athletes show significant differences in the content and structure of competitive fights fighters by gender, emphasizing the need for a differentiated approach.

Keywords: competitive activity, performance, female and freestyle wrestling.

Постановка проблеми. У сучасному спорті вищих досягнень особливий інтерес становить масовість і розвиток жіночого спорту. У 2004 році в Афінах відбувся олімпійський дебют жіночої вільної боротьби у чотирьох вагових категоріях порівняно з сімома в чоловіків [2, 3]. Жіноча спортивна боротьба вважається відносно «молодим» видом спорту і попри що є різні погляди на заняття жінок таким видом спорту перебуває у стадії прискореного розвитку. Так, рішенням МОК на Олімпійських іграх 2016 року у Ріо-де-Жанейро комплект олімпійських нагород у трьох видах боротьби (вільна, жіноча та греко-римська боротьба) становить шість медалей [9, 1].

Рівень конкуренції у жіночій боротьбі постійно зростає, у зв'язку підвищенням рівня спортивної майстерності спортсменок та з розвитком жіночої боротьби в багатьох країнах світу. Для досягнення високих результатів на міжнародній арені українським спортсменам необхідно демонструвати різноманітні атаквальні та захисні дії, і чим більшим буде арсенал, тим вищою ймовірність позитивних результатів. Саме тому існує необхідність у дослідженнях змагальної діяльності на сучасному етапі розвитку жіночої боротьби, оскільки постійно змінюються правила змагань, отже, змінюється техніка і тактика боротьби [3, 6].

Зв'язок роботи з науковими планами, темами. Роботу виконано згідно зі Зведеним планом НДР у сфері фізичної культури і спорту на 2011 – 2015 роки в межах теми (ЛДУФК) «Моделювання та прогнозування інтегральної підготовки кваліфікованих спортсменів різної статі у силових видах спорту».

Аналіз останніх досліджень. На думку багатьох теоретиків та практиків, існує проблема у відсутності ефективного контролю технічної підготовленості, складності пошуку моделей оптимальної спортивної техніки, відсутності багатофункціональних інформаційних систем, які моделюють процес навчання і спортивного вдосконалення [5, 7].

Одним з важливих напрямів досліджень є визначення динаміки показників змагальної діяльності жінок-борців, їх порівняльний аналіз з аналогічними параметрами борців-чоловіків і встановлення на основі такого аналізу шляхів формування та вдосконалення оптимальних характеристик тренувальної та змагальної діяльності спортсменок [4, 8, 10].

Мета – проаналізувати змагальну діяльність спортсменок, що спеціалізуються в жіночій спортивній боротьбі.

Методи та організація дослідження. Використано такі методи: аналіз літературних джерел та документальних матеріалів; педагогічне спостереження; аналіз відеоматеріалів змагальної діяльності; методи математичної статистики.

Відповідно до поставлених завдань на першому етапі дослідження (квітень – серпень 2015р.) проаналізовано новітню наукову й методичну літературу щодо питань, що досліджуються, здійснено педагогічне спостереження змагальної діяльності спортсменів на чемпіонаті України 2015 року та проаналізовано протоколи змагань. На другому етапі (вересень– грудень 2015р.) було проведено друге педагогічне спостереження (Кубок України (КУ) 2015 року) та проаналізовано протоколи цих змагань. На третьому етапі (січень – березень 2016р.) проведено аналіз одержаних результатів, виявлено певні закономірності за допомогою методів математичного аналізу.

Результати дослідження. Для контролю показників величин спортивно-технічних показників змагальної діяльності спортсменок проаналізовано 487 змагальних поєдинків, з них 172 у жінок та 315 у чоловіків, проведений аналіз відеозаписів і суддівських протоколів чемпіонату України 2015 року (м. Харків) та Кубка України (м. Бровари) 2015 року. Проаналізувавши результати порівняння спортивно-технічних показників жінок і чоловіків, ми отримали достовірну інформацію про відмінності характеристик змагальної діяльності борців високої кваліфікації різної статі (табл. 1).

Аналіз даних (табл. 1) свідчить про суттєві відмінності більшості характеристик змагальної діяльності борців залежно від статі. Так, при деякій перевазі кількості перемог за балами в жінок-борців (45% загальної кількості поєдинків) порівняно з чоловіками (43%), відмінності інших видів перемог значно помітніші: перемог за технічною перевагою більше в чоловіків (44%), ніж у жінок (28%), а перемог на туше у два рази більше в жінок (27%), ніж у чоловіків (13%).

**Показники змагальної діяльності жінок та чоловіків
за результатами виступів чемпіонату України та Кубка України 2015 р.**

Якість перемоги	Перемога за балами (к-сть сутичок)	Технічна перемога (к-сть сутичок)	Перемога на туше (к-сть сутичок)
Жінки	77	49	46
Чоловіки	135	140	40

На рис. 1 подано відсоткове співвідношення отриманих результатів.

Найвні відмінності в показниках перемог на туше та технічних перемог, таке співвідношення результатів поєдинків свідчить про занадто ризиковану боротьбу жінок, хоча з іншого боку, підвищує видовищність сутичок за участю спортсменок.

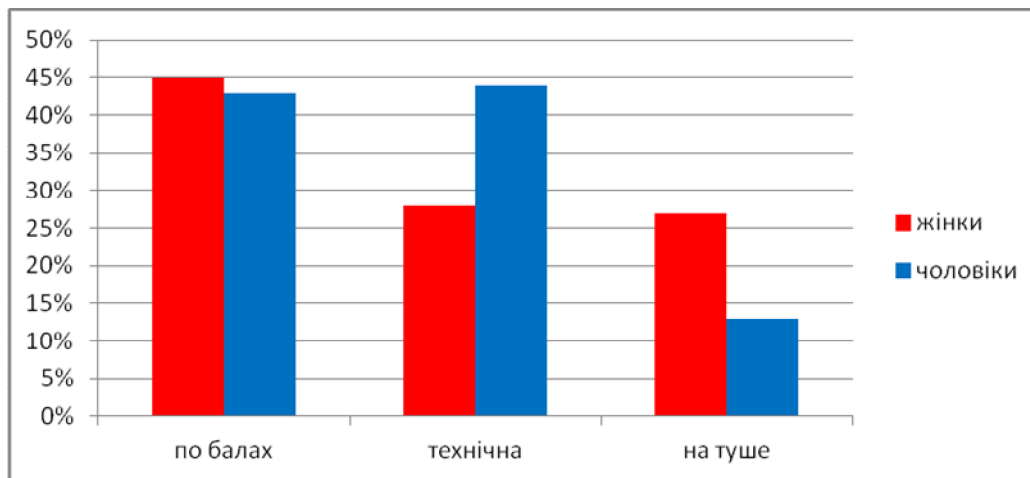

Рис. 1. Порівняльний аналіз показників якісної характеристики перемог у чоловіків та жінок за результатами виступів ЧУ та КУ 2015 р.

Також значні відмінності виявлено у співвідношеннях оцінок (у балах) за проведені технічні дії. При приблизно однаковій кількості техніко-тактичних дій, оцінених двома балами (у чоловіків – 65%; у жінок – 68%), борці-чоловіки часто виконують низькорезультативні прийоми з оцінкою 1 бал (27%), тоді як жінки-борці отримують такі оцінки лише за 19% проведених технічних дій. Водночас співвідношення кидків, оцінених 4 балами, протилежне: у жінок-борців таких прийомів 13%, а у чоловіків – тільки 8%.

Ще одним аспектом вивчення динаміки показників змагальної діяльності спортсменок у сучасній боротьбі є аналіз техніко-тактичних дій (ТТД), що використовують найчастіше спортсменами під час змагальної діяльності. Педагогічне спостереження та аналіз відеоматеріалів чемпіонату та Кубка України 2015 року серед жінок (172 сутички) дав змогу визначити дії, що використовували спортсменки впродовж змагань найчастіше.

Результати, що були оброблені за допомогою методів математичної статистики, подано в таблиці 2.

Таким чином, отримані дані дають змогу встановити, що зазначені технічні дії є найбільш актуальними прийомами в жіночій спортивній боротьбі. Найбільш поширені прийоми за ефективністю застосування їх у змагальній діяльності:

а) у стійці: прохід в ноги (23%), перевод у партер з захватом голови та руки (22%), кидок «млином» (15%), кидок через стегно (13%);

б) у партері: переворот з захватом ніг на «схресний» (19%), переворот з захвату тулуба «накат» (18%), переворот з захватом руки «ключ» (15%), переворот з захвату шиї з під руки «ричаг» (13%). Це говорить про ефективність і стабільність виконання даних технічних дій у змагальній практиці.

Таблиця 2

**Відсоткове співвідношення техніко-тактичних дій,
які найчастіше використовують спортсменки в змагальній діяльності**

Вихідне положення	Стойка	%	Партер	%
Назва техніко-тактичних дій	Прохід в ноги	27	Переворот зі захватом ніг на«схресний»	19
	Перевід у партер зі захватом голови та руки	25	Переворот зі захвату тулуба «накат»	18
	Кидок «млином»	12	Переворот зі захватом руки «ключ»	15
	Кидок через стегно (зі захватом руки та шиї)	9	Переворот зі захвату шиї з-під руки «ричаг»	13
	Інші ТТД у стійці	27	Інші ТТД у партері	35

Висновки:

1. Інтенсивний розвиток жіночого спорту і значне збільшення кількості комплектів нагород у жіночій вільній боротьбі на майбутніх Іграх XXXI Олімпіади 2016 року зумовлюють потребу підвищення кількості та якості наукових досліджень із всебічного вивчення особливостей жіночої боротьби, включаючи аналіз характеристик змагальної діяльності спортсменок різної кваліфікації та віку з визначенням відмінностей цих характеристик від аналогічних, виявлених у борців-чоловіків;

2. Аналіз даних щодо якості перемог свідчить про суттєві відмінності характеристик змагальної діяльності борців залежно від статі. Так, при перевазі кількості перемог за балами у жінок-борців (45%) порівняно з чоловіками (43%) відмінності інших видів перемог значно помітніші: перемог за технічною перевагою більше в чоловіків (44%), ніж у жінок (28%), а перемог на туше у два рази більше в жінок (27%), ніж у чоловіків (13%).

3. Згідно з педагогічними спостереженнями спортсменки значно частіше виконують у змагальних сутичках високоефективні кидки з оцінкою 4 бали та мають достовірно вищі показники результативності технічних дій, значно більшу кількість перемог на туше. Таке співвідношення результатів поєдинків свідчить про занадто ризиковану боротьбу жінок, чим підвищує її видовищність.

4. Виявлені особливості характеристик змагальної діяльності спортсменок свідчать про значні відмінності змісту і структури змагальних поєдинків борців залежно від статі, що підкреслює необхідність диференційованого підходу під час навчально-тренувального процесу з урахуванням цих особливостей.

Перспективи подальших пошуків у цьому напрямі полягатимуть у детальному аналізі виступів українських спортсменок на міжнародній арені, а також дослідження показників техніко-тактичної підготовленості основних конкуренток з інших держав світу.

Список літератури

1. Вільна боротьба: чоловіки, жінки. Навчальна програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл олімпійського резерву, шкіл вищої спортивної майстерності та спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю. – Київ : АСБУ, 2012. – 96 с.
2. Особливості змагальної діяльності висококваліфікованих спортсменок в сучасній вільній боротьбі / С.А. Белоглазов, Б.І. Тараканов, В.А. Воробйов, Д.Х. Аюпова // Вчені записки Університету імені П.Ф. Лесгафта. – 2007. – № 2 (24). – С. 3–10.
3. Пістун А. І. Спортивна боротьба : [навч. посібник] / А. І. Пістун. – Львів : Тріада плюс, 2008. – 862 с.

4. Платонов В. Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения : учеб. тренера высш. квалиф. / В. Н. Платонов. – Киев : Олимп. лит., 2004. – 808 с.
5. Радзиевский А. Р. Методические рекомендации по организации учебно-тренировочного процесса по вольной борьбе у женщин / А. Р. Радзиевский, З. Ю. Чочорай [и др.]. – Киев : КГИФК, 1991. – 14 с.
6. Тараканов Б. І. Жіноча вільна боротьба як повноправний учасник міжнародного олімпійського руху / Б. І. Тараканов, Р. Н. Апойкий, Н. Ю. Неробеев // Вчені записки Університету ім. П.Ф. Лесгафта. – 2013. – № 9 (103). – С. 170–174.
7. Шахлина Л. Г. Медико-биологические основы спортивной тренировки женщин / Л. Г. Шахлина. – Киев : Наукова думка, 2001. – 328 с.
8. Шахмурадов Ю. А. Вольная борьба: научно-методические основы многолетней подготовки борцов / Ю. А. Шахмурадов. – 2-е изд., доп. – Махачкала : Эпоха, 2011. – 368 с.
9. Rayko P. 100 years of Olympic wrestling / Rayko Petrov // This history of Olympic wrestling is dedicated to the 100th anniversary of modern Olympic Games. – Budapest : FILA, 1997. – 160 с.
10. Enoka R. M. Neuromechanical basis of kinesiology / R.M. Enoka. – Cleveland : Human Kinetics, 1994. – 446 p.

*Стаття надійшла до редколегії 14.01.2016
Прийнята до друку 16.02.2016
Підписана до друку 26.02.2016*